

בשעת הסדרה

ליוול רוגוזין (קיצוני ימין) מביים סצנה בסרט הסרט, שהפכה בגלל הופעתה בו לזמרת מפורסמת, מבלדת אורחים ב"באר הכושי" משמאל הוא בלוק מודיסקי, עתונאי, שאחרי גמר ייצור הסרט ברח לסנגינה.

בסרט

הסצנה שבוימה מימין, כפי שהיא נראית בסרט. מרים מקיבה, גיבורת הסרט, שהפכה בגלל הופעתה בו לזמרת מפורסמת, מבלדת אורחים ב"באר הכושי" משמאל הוא בלוק מודיסקי, עתונאי, שאחרי גמר ייצור הסרט ברח לסנגינה.

משוכנע שתופעה זו באה כתוצאה מהדיוכוי. הסבירי לי שזה נובע ממסורתם. הם נוהגים ומקבלים תמיד בשתי ידיים — עם כל הלב. כשכוש, ולו המושחת ביותר, רוצה להראות את גובהו של ילד, אין הוא רומז בכפידו את הגובה המתאים, באמרו: "הוא גדול ככה" תחת זאת, הוא יחבר את אצבעות ידו יחד כלפי מעלה: "הילד עוד צומח!" בני זולו בשמורה הפרימיטיבית חיים כי יום בתנאים מחרידים. הלכנו לבקר ביתי חולים שהוקם על ידי רופא אנגלי בלב ה"מדבר של זולולנו. בית החולים קיים כבר 14 שנה ומשרת קרוב ל-300 אלף איש. הרופא האנגלי, בן לאחת המשפחות האצילות בבריטניה, שבא למקום מתנדב, ביקש מ"איתנו לעבוד מעט במטבח תמורת האוכל. נכנסתי למיטבח וליד התנורים הבחתי כי ארגוניץ קטנים, כמו ארגוני הירקות של תנובה. בתוכם שכנו תיגוקות. ברגע הראשון נדהמתי: מה זה, אוכלים פה ילדים? אך הרופא הסביר שאת הפנים שגולדים ב"בית החולים שלו הוא נאלץ לחמם בארזים ליד התנורים, מחוסר אינקובטורים.

הלבנים לסרט. את הסצנות בהשתתפות השארנו לסיף העבודה. קודם עבדנו עם הכושים, בביטחון שהם לא יגלו את סוד הסרט. בסוף בחרנו את השחקנים הלבנים. כימעת כולם נמנים עם המתנגדים למדיניות האפוסטי. אחד מהם, פיטר בלפונט, שייך למשל למשפחה הולנדית עתיקה ותיקה ב"דרום אפריקה. הוא בעל מוסך וכיהן בעבר כנשיא הקונגרס הדמוקרטי באפריקה. הוא לוחם, דון קישוטי ממש, במישטר הקיים. כרגע הוא נאשם במישפט בגידה נגד ה"מולדת. זהו מישפט שהחל עוד ב-1954, ונאשמים בו 165 איש. המישפט נמשך עד עצם היום הזה. פיטר היה משתתף בסרט בהפסקות שבין ישיבות בית המישפט. כבין הנאשמים במישפט זה היו עוד שלושה שחקני הסרט. אחד מהם היה אפריקאי בשם יאן, בן למשפחה הולנדית עתיקה. כשהצטרף לקונגרס הדמוקרטי התכנסה כל משפחתו לישיבה חגיגית. על דעת כולם הוצא שמו, בכפין גילוח, כתוך ההג"ך המשפחתי בטקס רב רושם.

בוד במלוא המרץ. אחרי תצלומי הרקע ניגשנו לעבודה סדורה. חדרנו לתוך עולם הכושי שים וראינו אותם מבפנים, בחיים הפרטיים. כפי שאף לבן אינו מכיר אותם. בזמן ההסרטה שמרו כושים מסביב. כשהיתה מתקרב בת המישטרה, מיד הודיעו לנו באות מוסכמת. הכנו ומיד את הסצנות בצורה שאפי שר יהיה להסותן. כך, למשל, שעה שצילנו סצנה של ויכוח בין כושים בתוך הבאר, ומישטרה הגיעה למקום בעיצומה של הסרט, פרוצ המתחכים בשירה והסרט הפך שוב למיוסקל. אף פעם לא חשדה המישטרה במעשינו, לא קיימה חיפוש ממש. כדי לצלם המונים היינו יוצאים לעבודה בחמש בבוקר, בתחנת הרכבת. השתמשנו בצילומים אלה של מיעד המונים הזורמים לעיר, בחלקים שונים של הסרט. לא היה לנו אישור לצלם תמונות אלה. עלינו על גנות הבתים הסמוכים וצילמנו במצלמת מוסתרת. פעמים גילו אותנו אנשי הרכבת הלבנים. פעם כימעת וניסו לדחפנו מהגג. אבל הכושים למטה הבחינו במתרחש והתחילו לצעוק. הם הכירו אותנו, וזה הציל אותנו. רצינו לצלם את זכוריה מקרוב, בתוך ההמון הזה. מיד התעוררו בעיות. קשה היה לנו צעד הכושים שיסתכלו אל תוך ה"מצלמה. לקחנו איתנו 200 כושים שילכו מסביב לזכוריה, תמורת תשלום. הצילום הצליח. אבל כאשר החל רוגוזין לחלק להם את הכסף הצטופפו סביבו שלושת אלפים כושים. כימעת שמעכו אותנו. היתה קיימת הסכנה — הממשות ביותר — שהם יחנקו את רוגוזין. לכולנו, באותה רכבת אחד ממנהיגי הקונגרס האפריקאי הכושי, שבא העירה למישפט. אסור היה לו להופיע בפני קהל. אולם משבחתו כמתרחש, הוא הסתכן במישפט צבאי, טיפס על מקום גבוה, השתמש בתנוע שבידו כברמקול והחל לנאום. במעמד זה ראינו מנהיגות מהי. אותם האלפים שעמדו לצדו איתנו הסתובבו מיד ופנו אליו. רוגוזין הצליח להימלט. כעבור דקות מספר באה המישטרה, אולם הכושים הסתירו את הגואם והוציאו אותו מהתחנה. סצנה זו השפיעה עלי מאוד. ברחובות העיר אהה מקבל לפעמים רושם הכושים האלה הם סמרטוטים. והנה כאן הם גילו לפתע משמעת ברזל והתנהגות למופת. ה"פיתוי לכסף היה פחות חשוב מנאום המנהיג.

סוף עגום

השחקנית המקצועית היחידה שהשתתפה בסרט היתה מרים מקיבה, זמרת כושי פופולרית, שאינה יודעת תימם ומחברת בעצמה את המוסיקה ואת המילים לשיריה. כשמצאנו אותה, היא עבדה כעוזרת במשקבית. שעה שהצגנו את הסרט ב"פסטיבל בתנאציה, הצלחנו לסדר עבודה רשיון יציאה מדרום אפריקה. היא לא חזרה לשם. כיום היא אהה הזמרת הכושית ה"מפורסמת ביותר בארצות הברית. סופו של הסרט עגום. התמונות האחרונות מתארות את הריסת ספינתון. לקראת סוף הסרט נאסר זכוריה על ידי המישטרה ו"לבנה" משום ששכב עם אשתו במקום עבודה. שעה שהוא יושב בבית הסוהר, מנסה אחד הצופים לאנוס את אשתו והורג אותה תוך כדי כך. כשזכוריה חוזר לביתה, הוא מוצא את משפחתו הרוסה. הוא מתיישב ליד השולחן הרעוע, מכה בו בידו ושובר את כליהבית. כשמעמדו להסריט סצנה זו, התברר שהבית "בו עבדנו לצלם נהרס בדיק יום אחד קודם לכן. היה זה סמלי לכל עבודתנו. העברנו את הצילום לבית שכן ש"דרך חלונותיו רואים את הבית ההרוס. אחרי כחצי שנה של עבודה סימנו את הסרטת שובי אפריקה. הסרט עלה 50 אלף דולר בסך הכל. כל קטע שצולם ופוחת, נשלח במטוס, למחרת היום, לארצות הברית יגלו מה אנונו עושים.

לקראת סיום העבודה התחילה המישטרה לרחרח שמשלו לא כשורה. רוגוזין סס לאמריקה ואני נשארתי עוד שבועיים בדרום אפריקה כדי לצלם מספר תצלומי רקע נוספים. לפי הוראותיו, ואז הם החלו לעקוב אחרי. למזלי לא יכלו לגעת בי — משום שלא היה להם כל חומר ממש נגדי. עזבתי את דרום אפריקה בשעה 12:00. מהמטוס התבוננתי למטה באדמה המתרחקת. הייתי עצוב — כי התאהבתי במקום הזה. אבל ידעתי שיתכן כי זוהי הפעם האחרונה בחיי בה אני רואה ארץ זו — לכן ייתכן לשלוט בה המישטר הקיים. אכן שמחתי שעשינו מה שעשינו. כי הסרט ש"הסרטנו, המתאר את מישטר הדיכוי באפריקה הדרומית, נועד בין השאר לסייע לכך שאוכל פעם לחזור לארץ זיפלאה זו.

לכן חיפשנו כושי משבט זולו, שפניו יביעו את גאחת עמו, על כל המסורת התרבותית שלו, ושיחד עם זה אפשר יהיה להכיר אצלו את הסבל והמאבק של הזולו. הלכנו לתחנת הרכבת של יוהאנסבורג, לשם מגיעים הכושים לעבודה מכל הפרברים. מן שעה חמש עד שמונה בבוקר זורם לשם זרם בלתי-פוסק של רבבות כושים הבאים לעבוד. עמדנו בתחנה מספר ימים והבטנו בברצופיהם. זה היה מסוכן למדי. היינו לבנים בודדים בים של כושים.

ג'נרלמן כושי

פיתאום, באחד הימים, ראינו אותו. רוגוזין וזן הבחין בגבר כבן 28, גבוה ובריאל, מוזקן ובעל פנים אצילות. אדם שבפניו היה ניכר כי מעולם לא שרוץ על מנת להגיע אליו היינו צריכים לרוץ בין אלפים. כשהרגיש בנו הוא התחיל לברוח. לבסוף תפסנו אותו וספרנו לו כמה העניין. לברוח שהצענו לו משכורת גבוהה, לא הסכים להשתתף בסרט. הלכנו בעבודה שלו.

השחקנית הלבנה שבסרט, המגלמת את בעלת הבית, שבכיתה עובדת אשתו של זכוריה כעוזרת, הינה יהודיה בשם מרטל ברין מן, שעזרה לנו רבות בהכנת הסרט. היא אחת הדמויות הנפלאות ביותר שאפשר לפי גוש בדרום אפריקה. יש לה בעל וארבעה ילדים. המישטרה החשאית בטוחה שבעלה משמש כגנרל של המחזרת נגד המישטר. מזה כמה שנים הוא בוגן — כלומר אדם שאסור לו להופיע במקומות ציבוריים בלי אישור המישטרה. בעוד שהמישטרה החשאית עוקבת אחריו, מנהלת אשתו את כל העסקים הפוליטיים שלהם. היא היתה דוגמא של שיתוף הפעולה שנתקלנו בו ביצירת הסרט. תוך כדי גילום דמותה, היא הסבירה לנו את הקונפליקט שנוצר באשה הלבנה שבביתה עובד עוזר כושי. מצד אחד היא חושקת בו מבחינה מינית. מצד שני היא פוחדת מפניו. בעלה מקנא גם הוא בכושי. וכך הוא גורם לאי-יציבות בחיי המשפחה.

עבודה במהירות

זמרת את אשתו של זכוריה, הינה וינה. פגשנו בה במקרה. היא עבדה כעוזרת בבית לבנים. היא אשה יפה, מאוד נשית, נשואה ואם לילדים. רק בימי שישו אחרי הצהריים היא מקבלת אישור לבקר את משפחתה. וינה מרויחה חמש לירות שטרלינג בחודש. כשהחלה לעבוד בסרט, חזרו סוף סוף חיי המשפחה למסלולם. היא הרתינה אצלנו 40 לירות שטרלינג לחודש וקיתחה לרכוש בזה בית חדש לעצמה.